

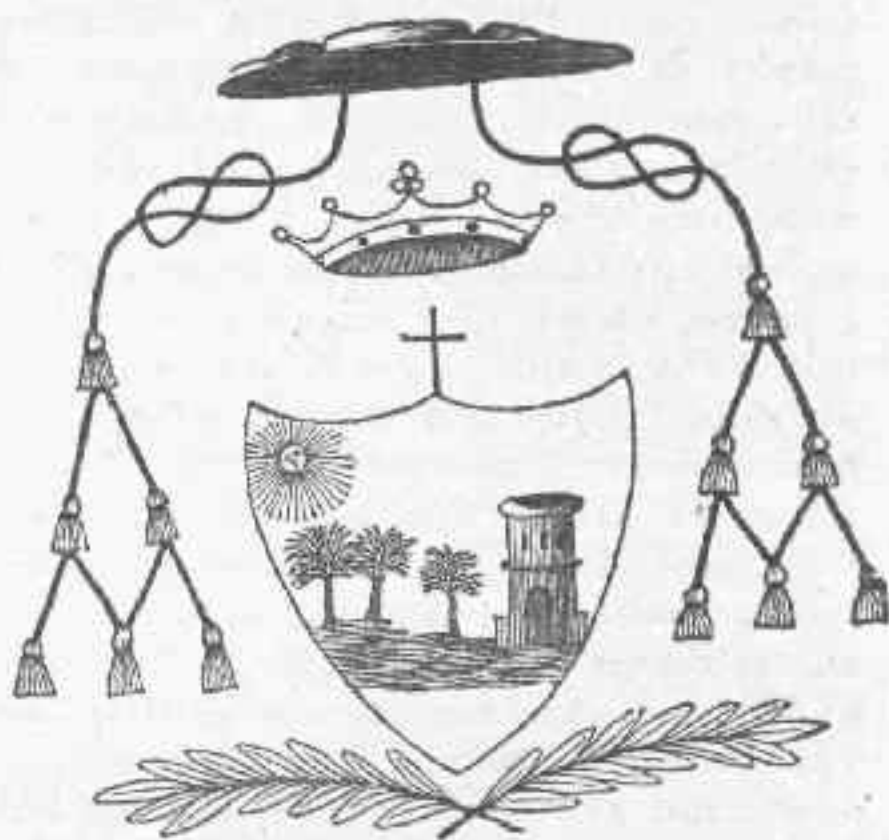
ἡ μόνη ἐπιζήσασα καὶ κληρονόμος τῆς ιδιοκτησίας τοῦ Θεοδώρου, ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ ἀποθανόντος· ὥστε ὁ τελευταῖος τῶν Παλαιολόγων ἀναπαύεται ἐν τῇ ἐνοριακῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐν τῇ νήτῳ Βαρβάδᾳ, καὶ τὸ κτῆμα τὸ πρῶτον ἀνήκον εἰς τὸν ἀπόγονον τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων ἀπαρτίζει νῦν μέρος τῆς Κλιφτονείου Στοᾶς (Clifton Hall) καὶ τοῦ Ἀσφορδείου Ἀγροῦ (Ashford Ground). Συμπαράβαλλοντες τὰς περιστάσεις ταύτας, καὶ σκεπτόμενοι πόσον ἐντελὴς ἡ διαθήκη τοῦ Φερδινάνδου ἐνισχύει τὴν Ἀνδρουλήρειον ἐπιγραφὴν, περὶ ἧς πιθανῶς ἐκεῖνος οὐδὲν ἐγίνωσκεν, ὑποθέτομεν τὴ γενεαλογικὴν πρόβλημα εὐφυῶς λελυμένον, καὶ τὸν τελευταῖον ἀπόγονον τῶν Ῥωμαίων Καيسάρων ἐξιχνιασθέντα ἄχρι τοῦ τελευταίου τοῦ ἀναπαυτηρίου πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

Παριέρχου ἀνεκδότου ποιεῖται μνηστὴν ὁ Σερ Ρ. Σχάμβουρτζ, ἀφορῶντος τὴν ἀνακαίνισιν τῆς παραδόσεως, θεωρούσης ἓνα τῶν Παλαιολόγων εἰς Βαρβάδαν διατελοῦντα. Λέγει δέ, χωρὶς ὅμως καὶ ἐγνηῶνται περὶ τῆς ἀληθείας, ὅτι διχκοῦντος τοῦ τελευταίου ὑπὲρ ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ ἀγῶνας, ἡ ἐν Βαρβάδᾳ Ἀρχὴ ἔλαβεν ἐπιστολὴν παρὰ τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν, πυνθανομένης ἂν ἄρρην κλάδος τῆς οἰκογενείας τῶν Παλαιολόγων ὑπῆρχεν εἰσέτι εἰς τὴν νῆσον, καὶ ἐξαιτουμένης ἵνα, ἐὰν οὕτως εἴχε τὸ πρᾶγμα, τῷ δοθῶσι τὰ μέσα νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ χρειάζεσθαι καλούσης, ἡ κυβέρνησις ἤθελε πληρώσει ὅλα τοῦ ταξιδίου τὰ ἐξόδα. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ὁ λόγος οὗτος δὲν διεδόθη ἐν Εὐρώπῃ (α), καὶ ἡμεῖς (ἐν Ἀγγλίᾳ) οὐδέποτε ὠνειρεύθημεν ὅτι ἐν τοῖς διὰ τὸν θρόνον ἀνταγωνισταῖς τοῦ βασιλέως Λεοπόλδου ὑπῆρχε καὶ γνήσιος γόνος τῶν ἀρχαίων αὐτοκρατορικῶν δεσποτῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀνωτέρῳ διηγήσει ἐκτεθειμένων γεγονότων, δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν σημαντικὰς τινὰς σκέψεις καὶ διασκεδαστικὰς μελέτας. Ἡ τύχη τῶν Παλαιολόγων, τὴν μὲν μέν ἡμέραν ἐπὶ θρόνου καθήμενων, τὴν δὲ ἐν τῇ εἰρικτῇ μεταβαίνοντων, ἀπὸ τῆς βασιλικῆς ἀξίας εἰς ἀθλίαν ἐξορίαν, ὑπῆρξεν ἴσως ὁ πικρὸς κλῆρος καὶ ἄλλων αὐτοκρατορικῶν οἰκογενειῶν. Ἐὰν εὐρίσκωμεν τοὺς ἀπογόνους τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων εἰς τὸ ταπεινὸν ἐπαγγέλμα ναυτῶν, νεωκόρων, ἱεροφυλάκιων καὶ ἐπιστατῶν τῶν ὁδῶν, δὲν εἶναι διόλου παράδοξον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἰς τὰς ἀγυῖάς μας ἔχομεν ἴσως βασιλικούς ἀχθοφόρους καὶ κοπρολόγους, τοῦ σκῆπτρου εἰς σάρωθρον ἐκτραπέντος καὶ τῆς μονοτρόχου κατασχούσης τὸν τόπον τῆς ἀρμαμαξίτης. Ἡ οἰκογένεια τοῦ Νεμβρώδ πιθανὸν νὰ ὑπάρχῃ ἀκόμη καὶ νὰ διατηρῇ τὰς προγονικὰς αὐτῆς κλίσεις ἐν τῷ ἐπαγγέλματι κυνηγῶν, ἢ ἐν τῷ ἐτι ταπεινοτέρῳ βαθμῷ ἱπποκόμων. Τίς οἶδεν ἐὰν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σολομῶντος ὡσι μεταπράττει παλαιῶν ἐνδυμά-

των, ἢ ἐὰν οἱ κληρονόμοι τῆς τῶν Νεβουχοδονοσόρων δυναστείας ὑπάρχωσι πῶς εἰσέτι μεταξὺ βοσκῶν ἢ κτηνεμπόρων, γαλακτοπωλῶν ἢ γραμματέων γεωργικῶν ἐταιρειῶν. Ἡ γενεὰ τοῦ Τυμερίανου πιθανῶς ἀπέληξεν εἰς τυμβωρύχον, καὶ ἡ Φριδερίκου τοῦ Εὐθυρογένους εἰς κρυεῖα. Ἡ ἰδανικὴ μετανάστευσις τοῦ Πυθαγόρου δὲν ἦτο μᾶλλον ἀπίθανος ἢ θαυμασιωτέρα τῶν παραδόξων μεταμορφώσεων, δι' ὧν κατὰ τὸν ρόον τῶν αἰώνων εἶναι ἐνίοτε παρωμένον νὰ διαβῶσιν οἱ ζῶντες ἀντιπρόσωποι αὐτοκρατόρων τε καὶ βασιλέων.

Γ. ΛΑΝΟΣ ΠΕΚΟΣ.

Οἰκόσημον Μαρτιέλλῃ.

ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΣΗΜΩΝ.

—000—

Τὸ παρατιθέμενον οἰκόσημον ἀνήκει τῇ ἐξ Ἰταλίας καταγομένη οἰκογενείᾳ Μαρτιέλλῃ (Marinelli)· φέρει δὲ ἐπὶ τοῦ θυρεοῦ σταυρὸν, καὶ ἄνωθεν τοῦ στέμματος πῖλον ἱερατικόν μετ' ἐκκτέρωθεν θυτάνους, δηλοῦντας τὸν ἀτομικὸν βαθμὸν τοῦ πρώην ἐπισκόπου τῆς ἐν Θήρᾳ Δυτικῆς ἐκκλησίας.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

—000—

Ὁ Κ. Κ. Παπαρρηγόπουλος, καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ὁθωνος καὶ συνεργάτης ἡμῶν, ἤρξατο τῶν χειμερινῶν αὐτοῦ παραδόσεων διὰ τοῦ ἀκολούθου εἰσαγωγικοῦ λόγου.

Κατὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος θέλομεν συμμελετήσαι τὴν ἱστορίαν τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἥτοι τὴν συνήθως λεγομένην Βυζαντινὴν ἱστορίαν.

(α) Αἰετι δὲν ὑπῆρξε ποτέ. Σ. Π.

Καὶ ἐπιστημονικοὺς καὶ ἐθνικοὺς λόγους, δι' οὓς ὀφείλομεν νὰ ἐπιστήσωμεν ἰδιόζουσαν προσοχὴν εἰς τοῦτο μάλιστα τὸ μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἔλαβον πολλάκις ἀφορμὴν νὰ ἐκθέσω· ἀλλὰ δὲν νομίζω περιττὴν νὰ ἐπιληφθῶ καὶ αὖθις ἐπὶ μικρὸν τῆς ὑποθέσεως ταύτης κατὰ τὴν παροῦσαν εἰσαγωγικὴν ἀκρόασιν, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσω νεώτατόν τι σύγγραμμα, ἐν Εὐρώπῃ ἐκδοθὲν, περὶ μιᾶς τῶν κυριωτέρων ἐποχῶν τῆς περιόδου ταύτης τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, παρέχει ἡμῖν τὴν θλιβεράν ἀπόδειξιν, ὅτι αἱ περὶ αὐτῆς προλήψεις τοῦ δυτικοῦ κόσμου οὐ μόνον δὲν ἠλαττώθησαν, ἀλλ' ἐκ τούτων τίου πολλαπλασιάζονται μᾶλλον καὶ ἐπιτείνονται.

Τὸ σύγγραμμα, περὶ οὗ ὁ λόγος, ἐξεδόθη πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἐν Γαλλίᾳ, ὑπὸ τοῦ Κ. Πεϋρέ, ἐπιγράφεται δὲ ἱστορία τῆς πρώτης σταυροφορίας (α), καὶ σύγκειται ἐκ δύο τόμων. Ἐκαστος ἐννοεῖ μετὰ πόσης περιεργείας ἐλάβουεν ἀνά χειρὸς τὸ βιβλίον τοῦτο· μετὰ τοσαῦτα μεγάλα καὶ ὀνόμαστὰ ἔργα περὶ τοῦ κρισίμου ἐκείνου τοῦ μεσαιωνικοῦ κόσμου γεγονότος, κρισίμου ἰδίως διὰ τὴν τύχην τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους περίργον ἦτο βαθείως νὰ ἐξετάσωμεν τί ἀκριβέστερον καὶ πληρέστερον περὶ αὐτοῦ ἐξέθηκεν ὁ νεώτατος ἱστοριογράφος, καὶ πῶς ἰδίως παρέστησε τὰς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Φράγκων σχέσεις. Ὁ συγγραφεὺς ἐπαγγέλλεται πρὸ πάντων ὅτι ἰστόρησε λεπτομερέστερον τὰ πράγματα, διότι περὶ μόνης τῆς πρώτης σταυροφορίας ἔγραψε δύο τόμους, ὧν ἕκαστος περιλαμβάνει πεντακοσίας σελίδας, ἐνῶ ὁ μὲν Γάλλος Michaud περὶ ὅλων τῶν σταυροφοριῶν τέσσαρας μόνον συνέταξεν, ὁ δὲ Γερμανὸς Wilken, ὁ ἔτι πολυτιμωτέραν ἱστορίαν τῶν σταυροφοριῶν συγγράψας, τριακοσίας μόλις σελίδας τοῦ πρώτου τόμου ἀφιεροῖ εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῆς πρώτης σταυροφορίας. Ὁ συγγραφεὺς εἶχε πρὸς τούτοις νὰ φωτισθῇ ἀπὸ οὐκ ὀλίγων ἐγγράφων, τὰ ὅποια ἦσαν ἀγνωστα εἰς τοὺς προκατόχους αὐτοῦ, καθὼ ἐπ' ἐσχάτων ἀνακαλυφθέντα. Καὶ μέχρι τίνος μὲν ὠφελήθη ἀπὸ τῶν πλεονεκτημάτων τούτων, τῆς τε πλειοτέρας ἀναπτύξεως τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ τῆς εὐρέσεως πηγῶν νεωτέρων, δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἐξετάσωμεν· περὶ δὲ τοῦ τρόπου καθ' ὃν παρέστησε τὸ τῶν Ἑλλήνων πολίτευμα κατὰ τε τὴν παραμονὴν τῆς πρώτης σταυροφορίας καὶ καθ' ὅλας τὰς περιπετείας αὐτῆς, εἰς ὃ ἰδίως ὀφείλομεν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν, ἀνάγκη νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἐν τῇ συγγραφῇ ταύτῃ οὐ μόνον ἐπανεληφθῆσαν ἀπασαί αἱ θρυλλομέναι περὶ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς φυλῆς τῶν χρόνων ἐκείνων συκοφαντίαι, οὐ μόνον ἀπεσιωπήθησαν τὰ πλεῖστα τῶν γεγονότων, ἀτινα φυσικὸν ἦτο νὰ ἐμποιήσωσι τὴν εὐλογωτέραν δυσπιστίαν εἰς τὸν μονάρχην τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις περιστάσεις ἐξετέθησαν πολὺ δυσμενέστερον ἢ ἐν πάσαις ταῖς προ-

ηγουμέναις συγγραφαῖς. Δὲν πρόκειται, ἐννοεῖται, οὐδὲ κατὰ τοῦτο ἐνταῦθα νὰ δώσωμεν ὁλοσχερῇ τοῦ βιβλίου ἀνάλυσιν· ἀλλὰ ἐν ἀντί πολλῶν λαμβάνομεν γεγονότος ἐπιτήδειον, ὃν δὲν ἀπατώμεθα, νὰ καταδείξῃ τὸ ὅλον τῆς συγγραφῆς πνεῦμα.

Ἄπαντες οἱ δυτικοὶ ἱστοριογράφοι ἤξιώσαν, ὡς γνωστὸν, ὅτι τὰς σταυροφορίας προεκάλεσαν αἱ τῶν Ἑλλήνων προσδοκαὶ καὶ ἱκεσίαι· ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός, λέγουσιν, ἀπειλούμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐπεμψεν πρὸς τὸν Πάπαν πρέσβεις, ἐπιτετραμμένους νὰ ῥητῶσι τὴν συνδρομὴν τῶν Λατίνων, καὶ μικρὸν πρὸ τῆς πρεσβείας ταύτης εἶχε ἀποσταλῆναι πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Λύσειος αἰτήσεις, δι' ὧν ἐκτραχιθῆσας τὰς κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κατακτήσεις τῶν Τούρκων, προσέτραπε τοὺς ἱππότες καὶ τοὺς βαρόνους νὰ δράμωσιν εἰς ὑπεράσπισιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πολλὰ καὶ θυμιάσια εἰς ἀμοιβὴν αὐτοῖς ὑποσχόμενος. Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι σπουδαῖον. Καὶ μὲν, καὶ ἐν ὃ Ἀλέξιος Κομνηνός ἐζήτησε τῶντι τὴν ἐπικουρίαν τῶν Λατίνων, πάλιν δὲν ἤθελον εἶναι δεδικαιολογημένοι πολλὰ καὶ κατὰ τοῦ βασιλέως κατηγορίαι ἐνεκὰ τῆς δυσπιστίας ἣν ἐπέδειξατο πρὸς τοὺς σταυροφορικῶς στρατοὺς, ἰδίως δ' ἐνεκὰ τῆς ὑποχρεώσεως ἣν ἐπέθηκεν αὐτοῖς, νὰ ὁμαδῶσι πιστὴν πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ ὑποσχεθῶσιν ὅτι δὲν θέλουσι σφετερισθῇ τὰς πόλεις καὶ χώρας ὅσας θέλουσι κατακτήσει ἀπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ, λαβόντες ἀμοιβὴν ἀποχωρῶσιν τῶν ἀγώνων αὐτῶν καὶ ἀναλωμάτων θέλουσιν ἀποδώσει τῷ βασιλεῖ τῶν Ἑλλήνων τὰς κτήσεις ἐκείνας. Διότι ὁ ζητῶν ἐπικουρίαν τινα δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι ὀφείλει καὶ νὰ ἀνέχηται φοβερωτάτας ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἐπικούρων δηώσεις, οἷς διέπραζαν οἱ σταυροφόροι καὶ πρὶν εἰσεῖν φθάσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν· δὲν ἔπεται ὅτι, θεωρῶν τοὺς ἐπικούρους ἀνερπιδὸν ἐπιβουλευμένους αὐτὴν τοῦ κράτους τὴν ὑπαρξίν, ὀφείλει ἀπρακτῶν ν' ἀπεκδέχεται τὴν ἰδίαν καταστροφὴν· δὲν ἔπεται πρὸ πάντων ὅτι ὀφείλει νὰ θυσιάσῃ ἅπαντα τοῦ ἰδίου κράτους τὰ συμφέροντα ὑπὲρ τῶν ἐπικούρων, ἐνῶ μάλιστα οὐδὲν ἠδύναντο οὗτοι νὰ κατερθώσωσιν ἀντὶ τῆς συνδρομῆς αὐτοῦ καὶ συμπαράξεως. Ἀλλ' ὅμως ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ διαγωγὴ τοῦ Ἀλεξίου ἐξηγεῖται καὶ δικαιολογεῖται πολὺ εὐκολώτερον, μᾶλλον δὲ ὅτι αὐτοδικαίως, οὕτως εἰπεῖν, ἀκυροῦνται πᾶσαι αἱ περὶ τῆς ὀλίγης αὐτοῦ προθυμίας κατηγορίαι, ἐὰν ἀποδειχθῇ, ὅτι οἱ σταυροφορικοὶ στρατοὶ ἀκλητοί, οἰκιστὴν, αὐτογνημόνως, ἐνέβαλον εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος, ἐπαγγελλόμενοι μὲν τὴν λύτρωσιν τῶν ἀγίων τόπων, ἐν τῷ μεταξύ δὲ εἰς πολλὰς ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος παρεκτρέπομενοι δηώσεις καὶ ἐπιβουλὰς. Ὡστε πλείστου λόγου ἄξιον εἶναι νὰ ἐξακριβωθῇ ἐὰν ἀληθεύωσι τῶντι αἱ πολυθρύλητοι ἐκείναι περὶ ἐπικουρίας ἱκεσίαι καὶ δεήσεις.

Ὅτε πρὸ τινων ἐνιαυτῶν ἔγραψα μικρὸν τι δοκίμιον περὶ τῆς πρώτης σταυροφορίας (α), ἐτόλμησα

(α) Histoire de la première croisade, par I. E. A. Peyré, ancien magistrat. Avec plans et cartes itinéraires. 1859.

(α) Ἱστ. Πανθ. ῥολλ. 89 καὶ 90-σ. 424 καὶ 488.

νά ἐκφέρω τὴν γνώμην ὅτι θεωρῶ ὅλως ἀνυπόστατον τὴν ὑπαρξίν τῶν διαβοητῶν τούτων ἱερασιῶν καὶ ἐπιστολῶν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ τοῦτο διὰ πολλοὺς λόγους, οὓς θέλω ἀπλῶς συγκεφαλαιώσαι ἐνταῦθα. Ἐν πρώτοις οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι οὐ μόνον ἐπιστολάς ἱερατικούς καὶ πρεσβεϊὰς παντάπασιν δὲν ἀναφέρουσιν, οὐ μόνον παριστῶσι τὴν σταυροφορίαν ὡς γενομένην ἐπὶ τῷ αὐθοραμῇ τῷ κηρύγματι τοῦ ἑρμίτου Πέτρου, ἀλλὰ καὶ ὡς ὅλως ἀπροσδόκητον καὶ ἐκ πρώτης ἀφαιρίας ὀλεθρίαν θεωροῦσι τὴν τῶν Φραγκικῶν στρατευμάτων ἐπέλευσιν. Πρὸς τούτοις ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός, ὅστις πρὸ θεαματικῆς μόλις εἶδεν ἕνα τῶν ἰσχυροτέρων ἡγεμόνων τῆς Δύσεως, τὸν Ροδότονον Γιεκάρδον, ἐπελθόντα μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βαημοῦνδου ἐπὶ τὴν κατὰκτησιν ἁπαντὸς σχεδὸν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ μέρους τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, καὶ μετὰ πολυτεῖς ἐργώδεις ἀγῶνας μόλις εἶχε κατορθώσει ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ φοβεροῦ τούτου κινδύνου, δὲν ἦτο πιθανόν ὅτι ἐρελλῶς νὰ διανοίξῃ ἰδίαις χερσὶ δι' ἱερασιῶν καὶ πρεσβεϊῶν τὰς πύλας τοῦ κράτους αὐτοῦ εἰς τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα ἀτίθασσα στίφη καὶ εἰς τοὺς αὐτοὺς ἐκείνους ἐπιβούλους ἡγεμόνας· καὶ τοῦτο τόσῳ ὀλιγώτερον πιθανόν, ὅσῳ ὁ ἀπὸ τῶν Μωαμεθανῶν κίνδυνος ἦτο μὲν μέγας, οὐχὶ ὅμως οὔτε κατ' ἄλλας τινὰς προηγουμένας ἐποχάς, οἷος λ. γ. περὶ τὰ τέλη τῆς ζ' καὶ τὰς ἀρχάς τῆς ὁ' ἐκατονταετηρίδος. Τότε οἱ Μωαμεθανοὶ, ὁμοφρονούντες καὶ ὑπὸ ἕνα τεταγμένοι ἡγεμόνα, ἐπανειλημμένως ἐπολιορκισάν αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν· καὶ τότε ὁ μὲν τὸ Ἑλληνικὸν κράτος, καὶ τοὶ ἀνασειόμενον ὑπὸ φαιδρᾶς ἐθνολογικῆς καὶ θρησκευτικῆς κρίσεως, κατώρθωσεν οὐδὲν ἥττον ἀνευ ἐξωτερικῆς ἐπικουρίας ν' ἀπαλλαγῇ οὐκ ὅθεν τῶν πολυμίων. Περὶ δὲ τὰ τέλη τῆς α'. ἐκατονταετηρίδος, καθ' ἣν ὀκλαδὴ ἐποχὴν ὁ Ἀλέξιος λέγεται ἀπελπισθεὶς περὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ καὶ ταπεινῶς ἐπικαλεσάμενος τὴν ξενικὴν ἐπικουρίαν, ὁ μὲν Μωαμεθανισμὸς ἦτο διχρημένος καὶ ὑποδιχρημένος εἰς πολλὰς ἡγεμονίας διχονοῦσας πρὸς ἀλλήλας θρησκευτικῶς τε καὶ πολιτικῶς, ἐπὶ δὲ τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου ἐκάθητο ἀνὴρ ὅστις οὐ μόνον συνεπύκνωσεν ἅπασας τοῦ ἔθνους τὰς δυνάμεις εἰς χεῖρας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπιτηδειότατος ἀνεδείχθη νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὰς ἐπ' ἀγαθῷ, διότι εἶχεν ἥδη παγιώσει τὸ κατὰ τὴν Εὐρώπην κράτος ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου μέχρι τοῦ Βυζαντίου, εἶχεν ἀναγκάσει τοὺς Νορμαννοὺς νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια, εἶχεν ἀποκρούσει τοὺς Παταρινάκτας καὶ τοὺς Κομάνογας, εἶχε καταβάλῃ τὰς ἐσωτερικὰς στάσεις, εἶχε καταστρέψει τὸν μέγαν πειρατὴν Ζαχαρὶν, καὶ εἶχε περιστοιχίσει ὅπως οὐκ αὐτοὺς τοὺς κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν Τούρκους, ἀλλὰ καὶ ἀπηλλάγῃ τῶν ἄλλων περισπασμῶν, ὁ Ἀλέξιος ἠδύνατο ὁμολογουμένως νὰ καταφέρῃ καὶ οἰκοθεν πληγὴν ἐπὶ χειριωτέραν κατὰ τῶν πρὸς Ἀνατολὰς πολυμίων, οἵτινες ἄλλως τε δὲν ἦσαν, ὡς προείπομεν, εἰπερ ποτὲ ἰσχυρότεροι, ἀλλὰ μᾶλλον ὀπωροῦν ἀσθενεῖς. Ὅθεν, ἐπαναλαμβάνοντες, οὐδεὶς ὑπῆρχεν ἀπὸ τῶν Μωαμεθανῶν τηλι-

κοῦτος φόβος, ὥστε νὰ ἀναγκάσῃ τὸν βασιλέα νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπικουρίαν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους, καὶ ἐξ ὅλης τῆς πατρίου ἱστορίας καὶ ἐκ τῆς οἰκείας πείρας ἦν προσφάτως εἶχε λάβει, συνείδησε νὰ θεωρῇ ὡς ἐπικινδυνότερους καὶ αὐτῶν τῶν ἐξ ἀνατολῆς πολυμίων. Ἐπὶ δὲ πᾶσιν, ἡ ἐπιστολὴ ἦν ὁ Πάπας Οὐρβανὸς Β' λέγεται γράψας πρὸς Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν ἐν ἀρχῇ τοῦ 1097, ἵνα ἀναγγεῖλῃ αὐτῷ τὴν περὶ σταυροφορίας ἀπόφασιν καὶ τὴν τῶν πρώτων σταυροφόρων ἀναχώρησιν, καθίστηται ἀναμφίβολον ὅτι οὐδεμία προηγήθη τοῦ γεγονότος αἰτήσεως καὶ πρεσβεΐας. Τῶνόντι, ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ὅπως διδαι αὐτὴν ὁ Βαρώνιος, πρῶτον μὲν ἀναγγέλλουσα εἰς τὸν Ἀλέξιον τὴν ἐν Κλερμοντῇ τῆς Αρουερνίας γενομένην ἀπόφασιν, τοῦ νὰ κηρυχθῇ πόλεμος κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, οὐδόλως ἀναφέρει ὅτι εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην συνετέλεσε πρεσβεΐα καὶ αἰτήσις τοῦ Ἀλεξίου, ὑπερ ἐν τούτοις ἦτο φυσικώτατον νὰ λεχθῇ, ἂν ἀληθῶς ὑπῆρχεν αἰτήσις καὶ πρεσβεΐα. Ἐπειτα δὲ μετὰ τὴν ἀπαριθμῆσιν τῶν ἀπερχομένων στρατῶν καὶ ἡγεμόνων, αὐταῖς λέξεσιν ἐπιφέρει· «Αἱ ἀπειροὶ αὗται πολεμικαὶ παρασκευαὶ τούτου καὶ μόνου προσδέονται, νὰ τόχωσιν οἱ πολυάριθμοι ἐκεῖνοι στρατοὶ ἐν τῷ κράτει σου τῆς ἀναγκαίας βοηθείας καὶ προμνηθείας. Ὅθεν παρακαλῶ σε θερμότατα ν' ἀναδειχθῇς τὸ ἐπὶ σοὶ εὐνούστατος εἰς τὸν δίκαιον τούτον καὶ ἐνδοξὸν πόλεμον· καὶ τοὶ δὲ οὐδόλως ἀμφιβάλλω ὅτι οὕτω θέλεις πράξει, ἠθέλησα ὅμως νὰ πληροφορηθῇς ἀπὸ τῶν ἡμετέρων γραμμάτων ὅτι ἡ συνδρομὴ σου θέλει εἶναι τὰ μάλα εὐάρεστος εἰς ἐμέ τε καὶ εἰς ἅπασαν τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν.»

Ἐρωτώμεν ἤδη ἂν προηγήθωσαν τῶνόντι τῆς ἐκστρατείας πρεσβεΐαι καὶ ἱερατικοὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀλεξίου· ἂν ἡ σταυροφορία ἀπερασίσθη καὶ ἐνηργήθη ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ βασιλέως τούτου, ἦτο δυνατόν ὁ Οὐρβανὸς Β', ἐν ταύτῃ μάλιστα τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ τῇ περικοπῇ, νὰ ἀποσιωπήσῃ τὸ γεγονός τοῦτο; Ὁ Οὐρβανὸς παρακαλεῖ θερμότατα τὸν βασιλέα νὰ συντρέξῃ τὸ κατὰ δύναμιν τοὺς σταυροφόρους· ἀλλ' ἂν οἱ σταυροφόροι προσήρχοντο ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ βασιλέως, ὁ Οὐρβανὸς δὲν εἶχε χρεὶν νὰ παρακαλῇ αὐτὸν θερμῶς ἵνα ἀναδειχθῇ πρὸς αὐτοὺς εὐνούστατος, ἀλλ' ἤθελε βεβαίως ὑπαμνήσαι αὐτῷ ὅτι καθήκον αὐτοῦ ἱερώτατον ἦτο νὰ συντελέσῃ παντὶ σθένει εἰς τὴν εὐδόωσιν ἐπιχειρήματος, τὸ ὁποῖον αὐτὸς πρῶτος διὰ τῶν αἰτήσεων αὐτοῦ καὶ τῶν πρεσβεϊῶν προσκάλεσεν.

Οὕτε λοιπὸν οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι, οὔτε ὁ Πάπας Οὐρβανὸς Β', ἀναφέρουσι πρεσβεΐας καὶ ἐπιστολάς τοῦ Ἀλεξίου· καὶ πρὸς τούτοις πλείστους εἶχε λόγους ὁ Ἀλέξιος ἵνα μὴ προσκαλέσῃ τὴν ἐπέμβασιν τῶν Φράγκων, οὐδὲ ὑπῆρχεν ὁ ἀπὸ τῶν Τούρκων κίνδυνος τηλικούτος, ὥστε νὰ ἀναγκάσῃ τὸν Ἀλέξιον νὰ λησμονήσῃ ὅσας ἀφορμὰς εἶχε δυσμενείας καὶ δυσπιστίας πρὸς τοὺς δυτικούς.

Καὶ ὅμως ἅπαντες οἱ ἱστορικοὶ τῆς Δύσεως, ὡς προείπομεν, ἀξιούσιν ὅτι ἡ σταυροφορία ἐγένετο ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ Ἀλεξίου. Ποῦ στηριζόμενοι; Ὁ

μοναχὸς Γουϊζέρτος δίδει εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον, καρ. 5, τῆς ὑπ' αὐτοῦ συνταχθείσης Historia Hierosolimitana τὸν περίληψιν ἐπιστολῆς τοῦ Ἀλεξίου πρὸς Ροβέρτον, τὸν κόμητα τῶν Φλάνδρων. Ὁ δὲ Thesaurus novus anecdotorum τοῦ Μαρτίνου καὶ τοῦ Δυράνδου περιέχει ὁλόκληρον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τὸ κείμενον, ὑπερμετ' ἐλαχίστων τινῶν τροπαλογιῶν ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐκδοτῶν εἰς τὴν Amplissima collectio. Αὗται εἶναι αἱ μόναι σωζόμεναι περὶ τῶν πολυθρύλλητων ἐκείνων ἐπιστολῶν μαρτυρίαι. Ἀλλ' αἱ μαρτυρίαι αὗται περιέχουσιν ἐν ἐαυταῖς πολλὰ τὰ καταδεικνύοντα, ὅτι ἀναπόστατοι εἶσι καὶ βραδύτερον ἐπινενοημένοι. Ἐνθ' τὸ κείμενον τῆς Amplissima collectio, ἐλάχιστον, ὡς εἰπομεν, διαφέρει τοῦ ἐν τῷ Φηταυρῷ κειμένου, ὥστε οὐδεὶς ποτὲ ἀμφισβήτησεν ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ εἶναι ἐν ἀμφοτέραις ταῖς συλλογαῖς ἡ ἐπιστολὴ, ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἰς μὲν τὴν μίαν τῶν συλλογῶν φέρει τὴν χρονολογίαν τοῦ 1100, ἥτις εἶναι μεταγενεστέρᾳ τῆς πρώτης σταυροφορίας. Ἄν ἡ ἐπιστολὴ ἦτον ἀναμφισβήτητος, πῶς ἦτο δυνατόν οἱ αὐτοὶ ἐκδοταὶ νὰ ἀποδώσωσιν αὐτῇ δύο διαφόρους χρονολογίας, ἐξ ὧν ἡ μία μάλιστα, ἡ τελευταία, παρίστησι τὴν ἐπιστολὴν ἐρχομένην κατόπιν ἐσθ' τῆς;

Παρεκτός τούτου, ἡ παρὰ τοῦ Γουϊζέρτου διδομένη περίληψις, καὶ τοι περίληψις, περιέχει λεπτομερείας τινάς, αἵτινες παραδόξως δὲν ἀναφαίνονται ἐν τῷ ὁλοκλήρῳ κειμένῳ. Ἰδίως δὲ ἡ περίληψις περιλαμβάνει περιγραφὴν τινά, δι' ἧς ὁ αὐτοκράτωρ ἐλεγε δῆθεν, ὅτι ἂν τὸ κλέος τοῦ νὰ σώσωσι τὴν νέαν Ῥώμην ἀπὸ τῆς ἀπειλῆς αὐτὴν καταστροφῆς δὲν ἤθελεν ἀρκέσει εἰς τοὺς δυτικούς, μεθέτωσαν ὅτι θέλουσιν εὖρεϊ ἐνταῦθα τὰς ὠραιωτέρας γυναικας προθύμους νὰ ἀποζημιώσωσιν αὐτοὺς διὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν καὶ τοὺς κινδύνους. Αὕτη λοιπὸν ἡ αἰσχρά τερὶ τῶν Ἑλληνίδων περιγραφή τῆς περιλήψεως οὐδὲνως ἀναφαίνεται ἐν τῷ κειμένῳ· τὸ δὲ περιεργότερον, αὐτὸς ὁ δίδων τὴν περίληψιν Γουϊζέρτος εἶχεν ἤδη ἐκφέρει τὴν γνώμην ὅτι τὸ κάλλος τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν δὲν εἶναι τοιοῦτον, ὥστε ἕνεκα αὐτοῦ στρατὸς ὅλος νὰ κινήσῃ ἀπὸ τῆς Γαλλίας ἵνα παρεμβῇ εἰς τὴν Θράκην. Καὶ πρόδηλον λοιπὸν, ὅτι οἱ συντάξαντες βραδύτερον τὸ ὅλον τῆς ἐπιστολῆς κείμενον ἐθεώρησαν ὀρθὴν τὴν παρατήρησιν τοῦ Γουϊζέρτου, καὶ παρέλιπον ἐν τῷ συνθέματι αὐτῶν τὴν περιγραφὴν ἐκείνην· πρόδηλον, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὅτι τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς συντάχθη ἐν Εὐρώπῃ καὶ ὅχι ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἶναι πλαστὸν καὶ ὅχι γνήσιον. Καὶ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ· ὅχι μόνον ἡ προαναφερθεῖσα περὶ τῶν Ἑλληνίδων περιγραφή εἶναι τοσοῦτον αἰσχρὰ, ὥστε ἀδύνατον νὰ παραδεχθῶμεν ὁσιλέα Ἕλληνα, καὶ μάλιστα τὸν Ἀλεξίου Κομνηνόν, εἰπόντα ἢ γράψαντά τι τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μέρη, τὰ ὅποια οὐ μόνον καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν γνώμην ἐπιστηματῶν ἱστορικῶν δυτικῶν, δυσκαλωτάτα ἡδύνατο νὰ γράψῃ Ἕλλην βασιλεὺς οἷον α ὅτι προτιμῶ νὰ ὑποταχθῶ μάλλον εἰς τοὺς Λατίνους ἢ εἰς

ἢ εἰς τὰς τῶν Ἑθνικῶν καταπιέσεις· » καὶ πάλιν κατωτέρω, α ὅτι προτιμώτερον ἢ Κωνσταντινουπόλιν νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας ὑμῶν ἢ εἰς τὰς τῶν Ἑθνικῶν χεῖρας. » Αὐτοὶ τῶντι ἂν ἐν ἔτει 1453 ὅτε τὸ ὅλον κράτος περιωρίζετο εἰς μόνην τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ἥτις καὶ αὕτη εἶχεν ἤδη πανταχῶθεν περιτορηθῆ ὑπὸ τῶν ἀπειραρίθμων σιτῶν τοῦ Μωάμεθ Β', οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπίμεινον κηρυττοντες ὅτι προτιμῶσι νὰ ἴδωσι τὸν Τούρκον εἰσελαύνοντα εἰς τὴν πρωτεύουσάν ἢ τὸν Καθολικισμὸν ἐν αὐτῇ ἐνθρονίζοντον, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὴν ἀντίθετον ἐξέφερον ἀρχὴν περὶ τὰ τέλη τῆς 14 αἰωνοταετηρίδος, καθ' ἣν ἐποχὴν τὸ κράτος πλείστας ἐπώζεν ἐπὶ δυνάμεις, α δὲ πρωτεύουσα αὐτοῦ πολὺ ἀπῆχεν ἐπὶ τοῦ νὰ πολιορκηθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων.

(Ἐπεται τὸ τέλος).

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΡΘΜΟΝ ΤΟΥ ΚΑΛΕ

υποβρυχίου διώρυγος.

—ooo—

Ἀπὸ τὰ τέλη εἰσέτι τῆς λεγόμενης ἑκατονταετηρίδος ἐπενόησαν τινές, μάλιστα ὁ γάλλος μηχανικὸς Μαρθὰς, σχέδιον υποβρυχίου διώρυγος θετοῦσης εἰς ἄμεσον συγκοινωνίαν τὴν Γαλλίαν μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Τὸ σχέδιον τοῦτο ὑπεβλήθη τὸ 1802 τῷ τότε ὑπάτῳ τῆς Γαλλίας Ναπολέοντι, ἀλλ' ἕνεκα τῶν δυσχερῶν περιστάσεων ἐμεινεν ἀτελεσφόρητον. Ἀκολούθως ἐπενόηθη ἄλλο σχέδιον ὑπὸ τοῦ Φάβρου, ὀλίγον ὁμῶς διαφέρειν τοῦ προγενεστέρου. Τὸ δὲ 1846, ὁ Φραγκότος καὶ Τσιέρος ἐνασχοληθέντες ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀπέδειξαν τὸ εὐκατόρθωτον τοῦ ἔργου· οὐχ ἦττον ἀπέδειξεν αὐτὸ τοῦτο καὶ ὁ Πατέρμος προτείνας μάλιστα νὰ κατασκευασθῇ ἀντὶ διώρυγας ὁδὸς ὑποβρυχίου ἐπὶ τοῦ πυθμένου τῆς θαλάσσης, εἰτεινόμενος ἀπὸ τοῦ παραλίου τῆς Γαλλίας μέχρι τοῦ ἀπέναντι τῆς Ἀγγλίας. Καὶ τὴν κατασκευὴν ταύτην θεωρεῖ εὐκατόρθωτον διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐπινοληθέντων υποβρυχίων πλοίων. Ταῦτα ὁμῶς καὶ διάφορα ἄλλα σχέδια ἦσαν πάντῃ ἀτελῆ ὡς βασιζόμενα ἐπὶ μὴ ἀκριδῶν γεωλογικῶν εἰδήσεων. Ἐπομένως ἀσχοληθεὶς ἐσχάτως ὁ Κ. Θωμάς Δε Γκαμόνδος εἰς τὴν ἀκριβοῦς τῶν παρ' ὧν ὁ λόγος θέσεων γεωλογικὴν ἐρευναν ἀπέδειξεν ἐπιστημονικώτερον τὸ εὐκατόρθωτον τοῦ ἔργου, καὶ ὑπέβαλεν ἀκριδέστερον τι σχέδιον τῷ αὐτοκράτορι Ναπολέοντι, ὅστις διωρίσας ἐπιτροπὴν ἐξ εἰδημόνων ἀνδρῶν, οἱ οἱ ΚΚ. Πλίης ὁ Δε Βωμόντας, Κόμπος, Μαλλέτος, Ρενώδος καὶ Κέλλερος, ἵνα ἐξετάσωσι τὰς θέσεις καὶ τὸ σχέδιον καὶ ἐπιφέρωσι γνώμην, ἀπεφάνθησαν καταφατικῶς, ὥστε δὲν λείπεται ἢ νὰ ἴδωμεν τὴν ἐκτέλεσιν. Κα-